

Aud the Deep Minded – Auda Gudrā

Joanna Nicholson

Kameropera soprānam (Clíona Cassidy), klarnetei (Joanna Nicholson), mežragam (Andy Saunders), elektronikai (Alistair MacDonald) un video projekcijām (Kirsty Anderson).

Auda Gudrā ir psiholoģiska drāma, kas attēlo 9. gadsimta Skotijā dzīvojušas kristietes vikinges, pretrunīgas, taču izcilas līderes, iekšējo pasauli. Iedvesmojoties no neprecīzi dokumentētās vēstures fragmentiem, šis skaņdarbs tiek pārvērtēts mūsdienu kontekstā. Šī viencēliena opera izpēta Audas transformējošo ceļu no apspiestās līdz apspiedējai un galu galā līdz atbrīvotājai.

Vēsturiskais konteksts

Sieviete, kas pazīstama kā **Auda Gudrā (Aud the Deep Minded)**, ir reāla persona, kas ir minēta Islandes sāgās (un televīzijas drāmā „Vikings!”). Tomēr dažādi vēstures avoti par viņas dzīves detaļām ir pretrunīgi. Ir pamats uzskatīt, ka viņa bija **Ketila Plakandeguna (Ketil Flatnose)** meita — norvēģu militārā komandiera, kurš **karaļa Haralda Skaistmatainā (King Harald Fairhair)** vārdā pārvaldīja teritorijas, kuras mēs tagad pazīstam kā Skotijas Rietumu un Orkneju salas. Kad bija nogalināti Audas vīrs **Dublinas karalis Olafs Baltais (King Olaf the White of Dublin)** un dēls **Torsteins Sarkanais (Thorstein the Red)**, Auda slepeni pavēlēja uzbūvēt laivu Keitnesas mežos Skotijas ziemeļrietumos. Tad viņa vadīja šī laivu uz Islandi – tolaik neizpētītu teritoriju – apkalpē ar ģimenes locekļiem un augsta ranga kalpiem vai vergiem. Apmetoties jaunajās zemēs rietumos, viņa deva vergiem brīvību un piešķīra viņiem zemes gabalus apstrādei, izveidojot kopienu, kurā viņa dzīvoja līdz nāvei. Auda bija kristiete tajā laikā, kad lielākā daļa vikingu joprojām pielūdza pagānu dievus.

Īstā Auda dzīvoja tik sen, ka viņas tēls izplūst starp stāstiem, pārspilējumiem un noklusējumiem. Tāpēc man radās jautājums — kas būtu, ja viņa būtu reinkarnējusies? Ja viņa būtu pārdabiska būtne, kas pastāv visos laikos? Šī ir mana iztēle par Audas stāstu, vai par to, kāds tas varētu būt, un kā viņa pati to varētu izstāstīt.

Teksts nav precīzs librets, bet gan ietvars daļēji improvizētam, daļēji dziedātam un daļēji runātam priekšnesumam.

Saturs un teksts

1.aina: Dublina, Īrija

Auda tikko ir uzzinājusi, ka viņas vīrs **Olafs Baltais, Dublinas karalis**, ir miris. Tomēr viņa dodas iziet ārā vakarā. Viņa plāno meklēt aizsardzību savam dēlam, dodoties pie tēva **Ketila Plakandeguna**, Orkneju salās.

Es esmu *Auda*! Es esmu *Auda, Gudrā*.

Mans vīrs tikko ir nogalināts. Man vajadzētu sērot, bet es dodos ārā.

Viņš bija muļķis. Rovhull!*

Es esmu *Auda*!

(*tas ir senais skandināvu apvairojums – ko dziedāt ir ļoti apmierinoši!)

Tātad mans vīrs – bijušais vīrs, mirušais vīrs, noslepkavotais vīrs – viņš bija Dublinas karalis *Olafs Baltais* – nu, vismaz pats tā sevi sauca, manuprāt tas šķita nedaudz pašpasludināts. Es domāju, ka viņš noteikti pavēlēja visiem, uzvedējas diezgan karaliski, bet es teiktu, ka daudzi cilvēki nebija pilnībā piekrituši šai idejai.

Saskaņā ar preses relīzi, viņš tika nogalināts kaujā, cīnās ar kādu mazu karali par kādu zemes gabalu vai dažām govīm vai kaut ko tamlīdzīgu. „Nogalināts kaujā!” Ak, cik viņam patiktu, ja tā būtu patiesība, tam lielam, stulbam trollim. Viņš tagad labprāt dzertu kopā ar Odinu Valhallā, bet es varu garantēt, ka tā tas nenotika. Viņš vienkārši būs paklupuši pār savām lielajām stulbajām troļļa kājām kūdras purvā un tika samīdīts līdz nāvei paša vīru rokās.

Han var et rovhull, haestkuk, drittsek.*

(*pētīt senos skandināvu apvairojumus bija jautri!)

Karalis Olafs, tas nozīmē, ka es esmu *karaliene Auda*, vai ne? Nē, es tā nedomāju, es esmu tikai bandiniece. Tēvs mani izprecināja kā samaksu, lai noturētu ziemeļu salas. Nē, es esmu karaliene kādas 5 minūtes, līdz mani novāc tie puīši. Tas neder. Tas mani satrauc. Ne tik daudz par sevi, bet man ir dēls, *Torsteins*. Viņš ir politiskais drauds. Pie velna, es vedīšu viņu uz Orkneju, es un tēvs varam sarunāties. Es to pieņemšu, ja viņš aizsargās manu dēlu.

2.aina: Apbedījumu vieta Keitnesas mežā, Skotijā

Auda runā ar liķi, kuru sākumā mēs uzskatām par viņas vīru, bet vēlāk uzzinām, ka tas ir viņas dēls **Torsteins**. Viņa izsaka buramvārdus dīvainā valodā, kas ir balstīta uz gēlu valodas, un pēc tam dzied kristiešu bērnu dziesmas Torsteinam.

Gēlu valodai līdzīgi buramvārdi

Media vita in morte sumus
quem quaerimus adiutorem.
Nihi si te, Domine,
qui pro peccatis nostris
juste irascaris?

Sancte Deus,
sancte fortis,
sancte et misericors Salvator:
amarae morti ne tradas nos.

In te speraverunt patres nostri
Speraverunt
Et liberasti eos.

*[Tulkojums:
Dzīves vidū mēs esam nāvē.
No kā mēs varam lūgt palīdzību,
ja ne no Tevis, Kungs,
kurš par mūsu grēkiem
esi taisnīgi neapmierināts?*

*Svētais Dievs,
Svētais Spēcīgais,
Svētais un žēlsirdīgais Glābējs,
neatdod mūs nāvei.*

*Tevī mūsu tēvi lika savu cerību
Viņi lika savas cerības
Un Tu viņus atbrīvoji.]*

Viņa piedzīvo dīvainu epizodi, kas varētu būt psihoze, vai arī atklāj, ka viņa patiesībā ir leģendārā **Morrigan** — trīskārša fantomu karaliene un pareģe Īrijas folklorā, kas ar vārnu vai kraukļa tēlu ir saistīta ar savām skandināvu saknēm.

Viņa pārdomā notikušo un to, kas vēl ir gaidāms, un atklāj savu plānu doties tālu prom.

Man patīk šeit, starp kokiem. Te ir klusi, izņemot tos sasodītos strādniekus. Neskatoties uz jūsu līķiem, kas trūd zem manis. Jūs jau kādu laiku esat tur – zāle ir izaugusi.

Pēc Olafa slepkavības, Jēzu Kr... ai, atvainojiet, es to atkal izdarīju, slikts ieradums, lietot Tavu vārdu veltīgi... atvainojiet... bet vienkārši... šeit, šajā seno dievu vietā, vai Tu vispār mani dzirdi?

Nu, **Torstein**, mans mīļais dēls **Torstein** – pēc tam, kad tavs tēvs nomira (lai viņš mirst mierā) un mēs devāmies pie tava vectēva **Ketila** Orkneju salās pēc aizsardzības (lai arī viņš tagad mirst mierā), **Torstein**, dēl, tu kļuvi pārāk pašpārliecināts. Tik pašpārliecināts – sadraudzējies ar to **Jarlu Sigurdu Eisteinsonu**. Es nevaru noticēt, ka **Ketils** to atbalstīja. Tā ir tipiska izdzīvojuša veca vīra ambīcija caur citiem – divi pusaudži, kas skraida apkārt ar ieročiem... “oh, mūsu banda pārņems Keitnesu, Sazerlendu, un Rosu, un Moreju, un ... bla bla... pusi teritorijas”. Vai tu tiešām domāji, ka nebūs pretreakcijas?

Ak, **Torsteins**, tu biji pārāk jauns, lai domātu. Tu pats sevi nogalināji. Un tagad visi mani dēli ir prom. Tātad, kas tad man paliek?

Tu droši vien domā, ka man nav plāna. Patiesībā, man ir. Es lieku vīriem būvēt man laivu — šeit, mežā. Tā ir slepena laiva, ššš, izgatavota mežā un no meža. Redzi, ļaudis stāsta stāstus par jaunām zemēm, ko jūrnieki redzējuši ziemeļos, tālu aiz tēva salām. Viņi saka, ka tur šauja uguns strūklas un nogriež milzīgus ledus gabalus. Kas, ja tā ir taisnība? Kas, ja šī vieta eksistē? Ja mēs varētu aizbēgt no šejienes, kas palicis no ģimenes un vergiem, aizbēgt ar mūsu mazo slepeno laivu un atrast šīs zemes? Es domāju, Dievs zina, ka tās būs skarbas, akmeņainas vietas, kur audzēt, bet varbūt pietiekami auglīgas, mēs varētu atrast vietu, kur apmesties, sākt saimniecību, sākt jaunu dzīvi.

Un atstāt mirušos šeit.

3.aina: Audas prātā

Senā melodija izskan pāri Audas apziņai, un viņa sāk dziedāt sēru dziesmu, kurā saplūst Īrijas bansišu vaidi ar vikingu apbedīšanas rituāliem. Uz priekšu iznāk viņas trīskāršā daba, un spēcīgā skumju un atreibības viņa pārņemot, viņa pavēl vergiem uzcelt viņai laivu.

Lietas, ar kurām es tevi apglabāju, dārgakmeņi un zelts
Jaunu meiteņu sirdis
Tora āmurs un Dieva krusts.

Es esmu trīskarša, es esmu bezlaicīga, es esmu visur
Es zinu tavu likteni.
Pārvērtību meistare. Karaliene.

Tu teici, ka man ir netīra prāta. Nu un, kas tad, ja es ēdu zirga gaļu? Jēzus tik un tā mani mīl.
Es redzu, kurš mirs. Tā neesmu es.
Es mazgāju tavas drēbes asinīs.

Es esmu Auda, es esmu pareģe, es esmu vārna, es esmu...

Ozols, osis, bērzs, lazda, alksnis, ozols, dižskābardis, pīlādzis, ozols.
Vīksna, alksnis, lazda, ozols, pīlādzis, dižskābardis, vīksna, ozols.
Ozols, osis, bērzs, cirvis, sadalīt, pīlādzis, nagla, ozols.
Āmurs, nagla, āmurs, nagla, nagla, dzelzs, koks, sviedri.
Dzelzs, koks, sviedri, nagla, ozols, cirvis.
Cirvis.
Es esmu cirvis, es esmu koks, es esmu virve, es esmu...
Es esmu nagla, es esmu acs, es esmu dzelzs, es esmu...
Es esmu Aud, es esmu pareģis, es esmu vārna, es esmu...
Es esmu Aud, es esmu redzētājs, es esmu vārna, es esmu...

Es nesaprotu, kas ar mani notiek mežā. Es dzirdu balsis, kas runā ar mani, un es nezinu, kas tās ir, bet tās mani pazīst tik labi.

Koki saspiežas, un man sāk šķīst, it kā es lidoju, es varu lidot – un, kad es lidoju, es redzu visu: pagātni, nākotni, un es redzu, kas tagad notiks... Es redzu, kurš mirs. Es zinu, ka viņi mirs, jo es mazgāju viņu drēbes asins straumē.

Olafs, vai es tevi nogalināju? Vai es to gribēju, vai es to kaut kā pasūtīju? Vai es izsludināju līgumu par tavu nogalināšanu? Es redzēju, kā tu mirsti, es zināju, ka tas notiks, tas ir tas, ko es gribēju. Olafs, es domāju, ka es ar tevi spēlējos – spēlējos ar tevi kā ar šaha figūru.

Būvējiet manu laivu, puisi, būvējiet to.

Es esmu āmurs, es esmu nagla, es esmu Karaliene!
Quem quaerimus adjutorem

4.aina: Uz laivas, ceļā uz Islandi, vētra jūrā

Auda lūdzas un saprot, ka ir kļuvusi par to, ko visvairāk nicina – apspiedēju. Viņa lūdz Dievu palīdzēt viņai pārvarēt šo stāvokli un piedāvā vergiem brīvību: “Es atbrīvoju jūs, es atbrīvoju sevi.”

Media vita in morte sumus
quem quaerimus adjutorem
Nihi si te, Domine,
qui pro peccatis nostris
juste irasceris?

Sancte Deus,
sancte fortis,
sancte et misericors Salvator:
amarae morti ne tradas nos.

In te speraverunt patres nostri speraverunt
Et liberasti eos.

Dzīves vidū mēs esam nāvē
No kā mēs varam lūgt palīdzību
Ja ne no Tevis, Kungs, kurš par mūsu grēkiem esi taisnīgi neapmierināts?

Svētais Dievs, Spēcīgais Dievs, Svētais un žēlsirdīgs Glābējs
Neatdod mūs nāvei

Cilvēki liek cerības uz mani
Deus, liberabo eos, liberare me
Es jūs atbrīvoju, es atbrīvoju sevi.
Es esmu...
Sancte Deus, Sancte fortis
Es esmu Auda.

Izmantotie avoti

Visu muzikālo materiālu es izveidoju, balstoties uz divām esošām melodijām, kas atspoguļo stāsta senatnīgo raksturu un kultūru sajaukšana – responsoriju Media Vita (“Dzīves vidū mēs esam nāvē”), kas ir attiecināts benediktīniešu mūkam **Notkeram Stammereram (Notker the Stammerer)** un norvēģu tautasdziesmai.

Sākumā darba grupu sesijas izpildītājiem bija grūti izrunāt vārdu „Auda” tā, lai tā skanētu kā vikingu valoda – mūsu instinktīvā angļiski runājošiem, raksturīgā patskaņu izruna kļuva par zināmu izaicinājumu norvēģu valodas pasniedzējam, jo mēs nespējām to novietot pareizajā vietā mutes dobumā. Un tā ir tikai norvēģu izruna, kā tad ar islandiešu versiju un gēlu valodām (īru un skotu), vai tā vispār nebūtu bijusi senā skandināvu valodā...? Es esmu izmantojusi dažādus veidus, kā izrunāt Audas vārdu, lai atspoguļotu viņas daudzpusīgo identitāti kā imigrante, kā arī viņas dubulto — kristīgo un vikingu — reliģisku un garīgu piederību. Viņa runā ar mums angļu valodā, ar Dievu – latīņu valodā, viņu pārņem viņas senais, mistiskais “es” fantāzijas gēlu valodā, bet viņa lamājas norvēģu valodā.

Viņas izmantotajam apgalvojumam “Es esmu” ir atbāsis dažādos filozofiskos un reliģiskos tekstos.

Visa elektroniskā skaņu materiāla pamatā, izņemot putnu dziesmas, ir dzīvi un ierakstīti pašu mūziķu skaņu paraugi.

Trīs instrumenti – balss, mežrags un klarnete – attēlo Audas trīskāršo dabu kā Morrigan. Folklorā Morrigan var parādīties kā trīs māsas, kā skaista jauna sieviete, veca ragana un krauklis. Viņa ir pareģe, karaliene un redzētāja.

Programmas piezīmes: Joanna Nicholson

Pateicība par ieguldījumu skaņdarba radīšanā: Margaret MacIver (gēlu valodas konsultante), Jeanette Mikkola (norvēģu valodas konsultante), Susan Worsfold (dramaturģe), Skotijas Mūzikas centram (par mēģinājumu telpu izmantošanu).

Skaņdarbs **Aud the Deep Minded** tika radīts un attīstīts ar “Creative Scotland Lottery” un “Made In Scotland” finansējumu, “The Vaughan Williams Foundation”, “Sound Festival” un “Foundation Scotland” atbalstu.